

MIJN HERINNERINGEN AAN MEESTER ALBERT NIJBOER.

door Kees Schilder

Wil je voor de millennium-almanak een artikeltje schrijven over een persoon die veel indruk op je heeft gemaakt, was de vraag die de redactie van de Kamper Almanak stelde in een brief aan een aantal mensen die al eerder in de Almanak hadden gepubliceerd. Het mag ook gaan over een gebeurtenis.

Er gebeurt in iemands leven veel dat hij nooit zal vergeten. Maar de meest indrukwekkende zaken zijn zo persoonlijk dat hij er een vreemde geen deelgenoot van kan of wil maken. Andere gebeurtenissen, waarvan mij er enkele vaag en een groot aantal zeer helder voor de geest staan, staan ook gegrift in het geheugen van vele anderen.

Wat kan een mens zich nog herinneren van zijn kleutertijd en wat weet iemand nog van zijn lagere schooltijd? In mijn kleutertijd en gedurende een deel van mijn lagere schooltijd was het oorlog. In oorlogen gebeurt veel dat indruk op iemand maakt, maar een kind ervaart nare gebeurtenissen soms anders dan een volwassene.

Ik heb nog een flard van een herinnering aan het uitbreken van de oorlog. In mei 1940 was ik pas drie jaar, maar ik weet nog dat ik met mijn ouders in het plantsoen was, waar een groot aantal Kampenaren het opblazen van de IJsselbrug afwachtte. Van de klap waarmee de brug de lucht in ging herinner ik mij echter niets. Mijn volgende herinnering van het oorlogsgebeuren dateert van omstreeks 1942. Marcherende en oefenende Duitse soldaten zag ik toen bijna iedere dag. Als zesjarige zag ik de Duitsers niet echt als vijanden. Vooral niet als een Duitse soldaat om ons, kinderen uit de Groenestraat, Spuistraat, Dijkstraat en Uiterwijksteeg, een plezier te doen, een handgranaat in de Gracht gooide. Dan spoten water en modder hoog op en dreven er in een wijde cirkel tientallen dode vissen in het water. Ik besefte het gevaar niet als ik met mijn neefje speelde in de weilanden langs de IJssel bij Seveningen, vlak bij de boerderij van mijn grootvader. Als het Duitse flakgeschut schoot op overvliegende geallieerde toestellen, keken we omhoog naar de tot zwartgrijze wolkjes uiteenspatende granaten. Dat de scherven van die granaten, die rondom ons neervielen, ons nooit geraakt hebben, was bijna een wonder.

Ook zagen wij geen gevaar in het wegnemen van scherpe patronen, die de Duitsers bewaarden in een garage in de Groenestraat. Die garage behoorde bij een huis op de Vloeddijk waarin de Duitsers een bureau hadden. Wij stonden er bij als de Duitse chauffeurs hun auto's schoonmaakten en grepen dan, als ze even wegliepen en de

garagedeur niet afsloten, handenvol patronen uit de openstaande kisten. Verderop in de straat haalden we dan met een tang de punten van de patronen, gooiden het kruut op een hoop en hielden er een lucifer bij. Een soms metershoge steekvlam was het gevolg.

Erg veel indruk heeft eens een Duits militair muziekkorps op mij gemaakt. Dat korps kwam, met tamboer-maitre voorop, als een massaal, marsmuziek spelend geheel, door de tamelijk smalle Groenestraat. Ik had nog nooit eerder een muziekkorps voorbij zien komen en dan, volkomen onverwacht, trekt er aan je kinderoogen een soort stoomwals van stampende laarzen voorbij.

De Prinses Julianaschool in de Morrensteeg was bij de Duitsers in gebruik als kazerne. Van een voor die school op wacht staande Duitser in een zwart uniform -het kan ook een Nederlander in Duitse dienst zijn geweest, want hij sprak Nederlands- kreeg ik eens een kwartje en de opdracht om daar voor hem een flesje bier voor te kopen. Ik kan me werkelijk niet meer herinneren of ik dat inderdaad heb gedaan of dat ik het kwartje voor mezelf heb gehouden.

Na bovenstaande omweg kom ik aan de zaak die in de titel van dit artikeltje besloten ligt. De Prinses Julianaschool, zoals gezegd in gebruik als kazerne, was de school waar ik lager onderwijs heb genoten. Toen de school door de Duitsers werd gevorderd, werden de lessen gegeven in ter beschikking gestelde lokalen van andere scholen. Op mijn eerste schooldag bracht mijn moeder mij naar de Nieuwe Marktschool. Aan de lessen daar en ook aan de lessen die wij kregen in een school in de Wilhelminalaan, heb ik maar weinig herinneringen. Meer herinner ik mij nog van de lessen in de consistoriekamer van de Bovenkerk. Als het luchtalarm ging, moesten we van de juffrouw onder de banken kruipen. Ik geloof dat we iedere dag wel een of twee keer onder de banken zaten.

Juffrouw G.J. van Dijk, juffrouw E.J. Nip, meester M. Pluim, meester H. Joustra, meester J. Kanis en het schoolhoofd C.G. Oldenburg hebben mij schrijven, lezen en rekenen bijgebracht. Meneer Oldenburg had de vijfde klas. Hij moest als schoolhoofd wel eens iets anders doen dan lesgeven en vroeg dan aan meester Nijboer, die de zesde klas had, of hij even op beide klassen kon letten. Dat was niet moeilijk, want er zat tussen de lokalen een tussendeur, zodat vandaar af beide klassen in het oog konden worden gehouden.

Die meester Nijboer was een man waarover door de kinderen vanaf het moment dat zij enig begrip kregen van de situatie op school met ontzag werd gesproken. Dat zal ongeveer vanaf de vierde klas zijn geweest. "Als je bij Nijboer zat, had je het voor elkaar. Dat was een meester zoals er maar weinig waren", zeiden de kinderen die bij hem in de klas zaten. Later kon ook ik daarover meepraten.

Albert Nijboer werd geboren op 3 november 1895 in Hoogeveen als zoon van het boerenechtpaar Engbert Nijboer en Wiechertje Kollen. In april 1910 verhuisde het gezin Nijboer -vader, moeder en de zonen Jan en Albert- van Hoogeveen naar Zwolle,

Meester Albert Nijboer zoals ik mij hem herinner.

waar het woonde op het adres Deventerstraatweg nr. 125. Nog geen jaar later, namelijk op 24 februari 1911 gingen de Nijboers wonen in Zwollerkerspel, eerst in de buurtschap Ittersum en later in de buurtschap Oldeneel. Daar overleed vader Engbert Nijboer op 16 juni 1913 op de leeftijd van bijna 71 jaar.

Behalve de beide zonen had het echtpaar Nijboer-Kollen nog een dochter Lammie, die al voor 1910 uit Hoogeveen was vertrokken.

Zoon Albert, die goed kon leren, ging naar de Hervormde Kweekschool aan het Assendorperplein in Zwolle. Op 18-jarige leeftijd, dat was in 1914, behaalde hij daar het onderwijzersdiploma.

Zijn eerste baan als onderwijzer kreeg hij aan een school in Heerde. Aanvankelijk bleef hij thuis wonen. Dat was niet erg bezwaarlijk want dichtbij dat huis lag de aanlegplaats van het zogenaamde Kleine Veer over de IJssel. Elke morgen liet hij zich met fiets en al naar de overzijde van de IJssel roeien en fietste dan verder naar zijn school in Heerde. 's- Avonds ging het op dezelfde wijze weer op huis aan. Op 15 mei 1915 liet hij zich officieel inschrijven als inwoner van Heerde. In die plaats was hij vier jaar werkzaam.

Die periode viel samen met de vreselijke tijd van de Eerste Wereldoorlog. Aan de enige jaren voor die oorlog heersende Spaanse griep had Albert een chronische oorontsteking overgehouden die hem tot aan zijn dood veel hoofdpijn en ander ongemak bezorgde. Of het lichte gebrek aan een van zijn benen ook een gevolg was van die ziekte, weet ik niet. Hij vertelde ons -kinderen van zijn klas- dat hij door dit slecht functionerende been was afgekeurd voor de militaire dienst. Hij kon daar eerst wel mee leven, maar toen zijn vrienden werden opgeroepen tijdens de mobilisatie in 1914 en hij niets kon doen om het land te verdedigen tegen een mogelijke aanvaller, maakte hij geestelijk een heel moeilijke tijd mee.

In het laatste jaar van de Eerste Wereldoorlog werd Albert benoemd tot onderwijzer aan de in 1909 gestichte Prinses Julianaschool in Kampen. Op 6 mei 1918 werd hij als inwoner van Kampen ingeschreven.

Zijn moeder en zijn broer Jan bleven tot 1927 wonen in Zwollerkerspel. In mei van dat jaar betrokken zij een boerderij aan de Zwolseweg in IJsselmuiden (wijk III nr. 80).

Toen zijn moeder en zijn broer daar een paar weken woonden, verliet Albert de stad Kampen en trok bij hen in. Zijn laatste adres in Kampen was Groenestraat 98, waar hij een kamer had bij de familie Van de Hoek.

Zijn broer Jan hield een paar koeien en wat ander kleinvee en hij fokte kippen. Toen Jan nog in Zwollerkerspel woonde, stond hij in de bevolkingsregisters ingeschreven als landbouwer en controleur van de fokvereniging IJsseloever te Schelle.

Tijdens het jaar dat ik les kreeg van meester Nijboer kwam ik af en toe met een paar klasgenoten op de boerderij. Dat was meestal op woensdagmiddag, als we vrij van school hadden. We hielpen dan de meester en zijn broer met harken, schoffelen en

appels plukken. Hoewel het denkbaar is dat we hen meer last dan gemak bezorgden, kregen we toch als beloning wat appels of peren mee. Als je goed je best had gedaan kreeg je soms een pauwever. Op het erf liep een stel pauwen waarvan de uitgevallen veren voor ons zeer begerenswaardige objecten waren.

Meester Nijboer leerde ons behalve de gebruikelijke zaken ook dingen waar de meeste onderwijzers in zijn tijd geen of weinig aandacht aan schonken. Hij bracht ons kennis van zoogdieren, vogels, amfibieën en planten uit de omgeving van de stad bij. Vaak stuurde hij ons op pad in de richting van de Zwartendijk om bepaalde planten te zoeken, die hij dan tijdens de les met ons besprak. Ook bracht hij ons besef bij van de rijke historie van de oude Hanzestad Kampen met haar prachtige kerken en andere gebouwen. Over de Bovenkerk maakten we met de hele klas een werkstuk over bouw en inrichting van dit godshuis.

Zang was een passie van hem. Hij leerde ons een aantal liederen meerstemmig zingen. Hoeveel stemmig we zongen, weet ik niet meer, maar ik denk wel minstens drie. Met mooi weer zette de meester de ramen open om voorbijgangers mee te laten genieten. We konden zelf niet door de nogal hooggeplaatste ramen naar buiten kijken, maar de meester die dat wel kon, verzekerde zijn klas er van dat er mensen stil stonden te luisteren in de Morrensteeg. Een van zijn, maar ook van ons, meest geliefde liederen ging over een oude koning die op zijn vaders troon zat, met een mantel die blonk als het avondlicht en een kroon die schitterde als de zon. Het was een prachtig lied van drie coupletten. Op verjaardagen bij een vriend van ons zingen we het eerste couplet nog wel eens uit volle borst. Mijn vriend en zijn broer, mijn vrouw en een aantal anderen die op die verjaardagen aanwezig zijn, hebben bij meester Nijboer in de klas gezeten.

Soms speelde de meester op zijn viool. Deze viool, een Klotz, had hij gekocht uit de inventaris van zijn oude kweekschool. Ik kan mij achteraf geen oordeel vormen over het spel van de meester, maar toentertijd vond ik het prachtig.

Op onze school moesten de leerlingen, waarschijnlijk evenals op andere christelijke scholen, elke week een psalm uit het hoofd leren. Dat moest gebeuren in het weekeinde en het overhoren gebeurde op maandag. In andere klassen was dat een heel gedoe, uit elke rij kregen een paar kinderen een beurt, zodat het overhoren van de psalm soms wel een half uur duurde. Meester Nijboer pakte dat anders aan. Hij bepaalde dat alle kinderen tegelijk geluidloos de psalm moesten opzeggen. Hij stond dan voor de klas en keek toe hoe wij als jonge spreuwen het pas geleerde versje zaten op te happen. De meester verzekerde ons dat hij aan de mondbewegingen precies kon zien of iemand zijn psalm goed had geleerd of niet. Wij geloofden hem uiteraard.

Vanwege zijn niet optimale gezondheid viel het hem zwaar om een hele dag les te geven. Om weer iets op krachten te komen, ging hij in de lange middagpauze wat eten en een poosje rusten bij de gezusters Geesje en Zwaantje van de Hoek in de Groenestraat, de dames bij wie hij vroeger een kamer had gehuurd. Hun huis was

maar enkele meters verwijderd van de Spuistraat, waar wij woonden. Iedere middag liepen wij met de meester mee, over het Morrenbrugje en door de Nauwe Morrensteeg. Tegen de tijd dat de lessen weer begonnen, wachtten wij hem op en liepen met hem terug naar school.

Op onze school zaten veel kinderen van arbeiders en boeren. De boeren woonden in de binnenstad -de zogenaamde Kamper koeboeren- en aan de Zwartendijk. In die dagen was er in Kampen geen school voor buitengewoon onderwijs; moeilijk lerende kinderen gingen naar gewone lagere scholen. Hervormde kinderen van die categorie gingen dikwijls naar de Prinses Julianaschool. Ik herinner mij dat ik een tijdje in een klas zat met een stokdove jongen, die bij elk fout antwoord dat hij gaf op een vraag die hij niet verstaan had, de hele klas in lachen deed uitbarsten. Ook zat ik in de vijfde en zesde klas met kinderen die niet of heel weinig konden lezen. Ook om hen werd vaak gelachen als zij iets verkeerd voorlasen. Er zaten in de zesde klas kinderen van misschien al wel 14 jaar oud die het niveau van 3de- of 4de-klassers hadden.

Het was vaak erg zielig voor die kinderen, hoewel ik dat toen niet altijd inzag. Meester Nijboer deed heel veel om voor die kinderen het schoolgaan draaglijk te maken. Hij prees hen als zij mooi konden zingen of goed waren in gymnastiek of andere sporten. Een van zijn uitspraken was “er zijn kinderen die goed kunnen tekenen en er zijn kinderen die goed kunnen zingen”.

Hij lette er op dat wij in de klas geen dialect spraken. Toen ik eens zonder er bij na te denken een verhaal in het Kampers tegen hem afstak, zei hij “ga jij voor straf voor de rest van de dag maar naar huis en zeg tegen je moeder dat je thuis wel, maar op school geen dialect mag spreken”. Dat was bij mijn weten de enige keer dat ik van een school ben weggestuurd.

Van een politieman die regelmatig te maken kreeg met een lastige, dikwijls spijbelende jongen, heb ik later eens gehoord dat hij aan diens ouders en aan de leiding van de school waar hij onderwijs genoot en waar men niets met hem kon beginnen, het advies gaf die jongen bij meester Nijboer op de Prinses Julianaschool te plaatsen. Dat advies werd opgevolgd. Meester Nijboer kreeg de jongen in de klas, sprak indringend met hem en gaf hem het baantje van bellenluider. Iedere keer als de school begon moest die jongen de bel luiden. Omdat de meester hem verzekerd had dat hij een belangrijke functie vervulde, die in feite als een erebaan moest worden gezien, kwam de lastige jongen elke keer op tijd op school.

Ook na mijn lagere schooltijd sprak ik meester Nijboer nog wel eens. Hij informeerde altijd heel belangstellend hoe het met mij ging, wat ik deed en wat mijn plannen voor de toekomst waren. Later, toen ik buiten Kampen werkte, verloor ik hem uit het oog, maar enkele weken na de geboorte van mijn zoon (in 1962) kwam hij bij ons op kraamvisite. Dat was een aangename verrassing.

Albert Nijboer was vanaf 1956 hoofd van de Prinses Julianaschool. In 1961 ging hij

met pensioen, maar hij was een onderwijzer in hart en nieren en daarom viel hij na zijn pensioenering nog enige tijd met veel enthousiasme in voor de zieke meneer Hagoort, die hoofd van de Oranje Nassauschool was.

Op 12 juni 1964 is Albert Nijboer overleden in het ziekenhuis in Kampen.

Hij was op al iets oudere leeftijd gehuwd met Johanna Elisa Vosjan, die voor hij met haar trouwde zijn collega was aan de Prinses Julianaschool. Het echtpaar kreeg twee zonen: Ir. Bert Nijboer (waterbouwkunde) en dr. Hans Nijboer (rechten), die beiden nog enige tijd les hebben gegeven aan het Johannes Calvinlyceum in Kampen.

Onderwijzend personeel van de Prinses Julianaschool omstreeks 1938. Zittend v.l.n.r.: juffrouw G.J. van Dijk, het schoolhoofd C.G. Oldenburg, meester A. Nijboer en meester L. Veenstra. Staand v.l.n.r.: juffrouw Dien Kanis, meester H. Joustra, juffrouw Tjits Langen en juffrouw E.J. Nip.